

FoU-direktör
Bodil Landstad
Tfn: 0912884
E-post: sandra.hedman@regionjh.se

2023-07-197

RS/127/20233

Uppföljningsärende Regionstyrelsen sept 2023 forskning och utbildning

Regionstyrelsen ska uppmärksamt följa de frågor som kan inverka på Region Jämtland Härjedalens utveckling och ekonomiska ställning. I regionstyrelsens verksamhetsplan finns en uppföljningsplan som visar vilka områden som särskilt ska följas upp under året. Enligt 2023 års uppföljningsplan ska styrelsen följa upp Region Jämtland Härjedalens arbete med forskning och utveckling på sitt möte den 29 augusti. I föreliggande rapport ges en beskrivning av Region Jämtland Härjedalens arbete med forskning och utveckling samt utmaningar inför framtiden.

Organisation och verksamhetsområden

Regionstyrelsen har enligt reglementet för styrelsen ett övergripande ansvar för Region Jämtland Härjedalens forskning, utveckling, innovation och strategiska utbildningsfrågor. Hälso- och sjukvårdsnämnden, regionala utvecklingsnämnden och kollektivtrafiknämnden ansvarar för forskning och utveckling inom sina verksamhetsområden. Under regionstyrelsen finns också ett politiskt FoU-råd. Rådet har bland annat i uppdrag att arbeta med fördjupning samt bevaka strategiska och övergripande frågor inom området. Inom förvaltningsorganisationen är ansvaret för forskning, utveckling och utbildningsfrågor samlat i FoUU-avdelningen. Avdelningen är organiserad i förvaltningsområde regionstaben som ingår i regionstyrelsens verksamhetsansvar.

FoUU-avdelningen arbetar med att lägga till rätta för forsknings- och utbildningsaktiviteter främst inom hälso- och sjukvården. Under 2023 har perspektivet vidgats för att fånga upp behov av kunskapsutveckling inom flera av regionens arbetsområden. Det har tagits fram en reviderad forskning, utbildning och utvecklingspolicy som knutits närmare verksamhetens uppdrag, utmaningar och förutsättningar och som täcker regionens samtliga verksamhetsområden. Det har också öppnats upp för att alla medarbetare med forskningsambitioner att söka regionens forskningsmedel - och inte endast kliniskt verksamma som det har varit tidigare.

Forskning ska även utgöra en möjlig och attraktiv karriärväg för regionens medarbetare och bidra till ett ökat samarbete med nationella och internationella organisationer och samhällsaktörer. Den forskning som genomförs ska kommuniceras på ett sådant sätt att det främjar Region Jämtland Härjedalens varumärke och öka dess attraktionskraft som arbetsgivare, samarbetspartner och region.

De utbildningsinsatser som genomförs inom Region Jämtland Härjedalen ska anpassas utifrån det aktuella behovet och vara av sådan kvalitet att den utgör ett attraktivt erbjudande för människor i och utanför Jämtland Härjedalen. Utbildningsinsatser som bedrivs ska

bidra till den nödvändiga kompetensförsörjningen och kompetensutvecklingen och stimulera till en miljö där framgångsrik utbildning kan genomföras i gott samarbete med olika lärosäten och i enighet med socialstyrelsens riktlinjer.

I Region Jämtland Härjedalens forskning, utbildning och utvecklingspolicyn finns regionens övergripande värdering och förhållningssätt till frågorna beskrivna. I Regionplanen 2023–2025 framhävs forskningens betydelse för att säkra långsiktig kompetensförsörjning och goda anställningsvillkor. Det finns för 2023 inga specifika mål i regionstyrelsens verksamhetsplan vad gäller forskning och utbildning. Det finns däremot ett mål i hälso- och sjukvårdsnämndens plan kopplat mot utbildningsfrågor, och det är att antalet VFU platser ska öka utifrån dagen nivå, där dagens nivå grundar sig i medelvärdet för de tre senaste åren (Strategi för våra medarbetare).

Nedan ges en övergripande beskrivning av delar av regionens infrastruktur som finns för att främja den akademiska miljön samt vilka utmaningar som finns inför framtiden.

Akademisk miljö

Genom avtal med Umeå universitet är Region Jämtland Härjedalens akademiska miljö starkt kopplad till Medicinska fakulteten vid Umeå universitet. Avtalen definierar den akademiska miljön utifrån tre nivåer; upplåten enhet, akademisk sjukvårdsenhet samt universitetssjukvårdsenhet (USV-enhet). Gemensamt för dessa är att de bedriver klinisk undervisning av läkarstudenter.

Primärvården och Kirurgkliniken i Region Jämtland Härjedalen har status som USV-enhet. Det innebär att ett antal nationella kriterier har uppfyllts inom kategorierna; forskning, utbildning, utveckling, patientsamverkan samt erhållna externa forskningsmedel i nationell och internationell konkurrens. Primärvården och Kirurgkliniken är idag de enda verksamheterna utanför Region Västerbotten som har denna status i Norra Sjukvårdsregionen. Detta är något att vara oerhört stolt över, och det sporrar till fortsatta satsningar.

Samarbetet med Mittuniversitet gällande akademisk miljö intensifieras under 2022 och 2023. Formerna för samarbetet fastslogs i avtalet "Överenskommelse om partnerskap mellan Region Jämtland Härjedalen och Mittuniversitetet" (dnr: RS/626/2022). Vidare antogs en doktorand i omvårdnad i januari 2023, där Mittuniversitet och regionen delar lika på finansiering och handledning. Ytterligare en doktorandtjänst utlyses under hösten 2023 med förhoppning om anställning första halvåret 2024.

Under 2023 kommer fyra av regionens medarbetare att disputeras. Regionen har 71 medarbetare med forskningskompetens i regionen, dvs. med en doktorsgrad (37 kvinnor och 34 män). Av dessa är tre professorer (1 kvinna och 2 män) och tretton docenter (6 kvinnor och 7 män).

Interna forskningsmedel

Regionen avsätter FoU-medel för att stötta forskningen. Under 2023 har 35 forskare beviljats forskningsmedel, och kvinnor var huvudsökande på 22 av dessa. Detta är en tydlig nedgång från "toppåret" 2017. Det är svårt att spekulera vad nedgången består i, men det pågår just nu ett generationsskifte med flera framstående forskare som avslutar sina

anställningar på grund av pensionering. För 2022 fördelades 7 mkr under följande kategorier:

1. Adjungerade tjänster
2. Deltidstjänst post doc
3. Deltidstjänst doktorand
4. Projektmedel
5. Bidrag för skrivtid master-/magisteruppsats

Beviljade medel fördelades mellan yrkeskategorierna; läkare, psykolog, tandläkare, audionom, fysioterapeut samt sjuksköterska.

Kliniskt forskningscentrum (KFC)

KFC erbjuder rådgivning, monitorering av studier, mottagningsrum, provtagningar och provförvaring till forskare. I tillägg stödjer de forskningspersonal och verksamhetschefer genom hela forskningsprocessen. KFC förmedlar också studieförfrågningar från läkemedelsföretag till berörda kliniker.

KFC deltar i arbetsgrupper inom Kliniska Studier Sverige och i andra nationella projekt, i syfte att utreda eller utveckla lösningar på gemensamma nationella forskningsutmaningar. Detta arbete görs tillsammans med aktörer inom hälso- och sjukvården, akademien, olika myndigheter och life science-företag. KFC bidrar till att implementera nationellt framtagna verktyg och stödprocesser för forskning inom Region Jämtland Härjedalen.

KFC arrangerar utbildningar i Good Clinical Practice (GCP), anordnar träffar för forskningspersonal samt sprider information om regelverk för genomförande av kliniska studier. Under 2023 arbetar forskningssjuksköterskorna på KFC aktivt i 15 kliniska studier varav fyra är läkemedelsprövningar.

Biobank

Från 1 juli 2023 har Sverige en ny biobankslag. Detta har bidragit till att Region Jämtland Härjedalen under våren 2023 har sett över organiseringen vad gäller biobanksfrågor. FoU-direktör är utsett till biobanksansvarlig och det är anställd en ny biobankssamordnare. En biobankshandläggare är under tillsättning.

Biobanker och tillgången till provsamlingar gör det möjligt att studera och förebygga sjukdomar, både folksjukdomar och mer sällsynta sjukdomar samt att utveckla nya läkemedel. Utöver patientens egna vård- och behandling behövs biobanker för forskning, för utbildning av vårdpersonal samt till kvalitets- och utvecklingsarbete inom vården.

Biobanken Region Jämtland Härjedalen är en del av den nationella infrastrukturen för biobankning, Biobank Sverige. Biobank Sverige är skapad genom samverkan mellan hälso- och sjukvård, akademi, näringsliv och patientorganisationer. Biobanken är även en del av Regionalt Biobankcentrum Norr (RBC-Norr) som är ett serviceorgan för alla verksamheter inom norra sjukvårdsregionen berörda av biobankslagen.

Biobanken erbjuder tjänster och kompetent vägledning i biobankning till hälso- och sjukvården, akademien och näringslivet i regionen. Biobanken ger service till regionens

verksamheter berörda av biobankslagen och godkänner biobanksansökningar samt hjälper forskare med insamling, provhantering, förvaring och spårbarhet av biobanksprov. Biobanken underlättar även samarbete genom ökad harmonisering med nationella och internationella riktlinjer.

Medicinska biblioteket

Regionens medarbetare har tillgång till mer än 2000 vetenskapliga tidskrifter, 2000 e-böcker samt ett par kliniska beslutsstöd. Litteratur som inte täcks av gällande avtal kan beställas eller köpas in till biblioteket. Bibliotekarien bistår forskare och andra med att göra systematiska sök i tillgängliga databaser. Flera informationsträffar har genomförts under 2022 och 2023 för att sprida information om bibliotekets verksamhet och vad biblioteket kan vara behjälpliga med.

Samverkan kring forsknings- och utbildningsfrågor i Norra Sjukvårdsregionen

Norra Sjukvårdsregionen har ett antal verksamheter för att stärka och finansiera forsknings-samverkan. De viktigaste är ALF-medel, Forum Norr, HTA Norr samt Visare Norr.

ALF-medel, dvs. Avtal om Läkarutbildning och Forskning, är ett avtal mellan staten och de regioner som har universitetssjukhus. Genom ALF-systemet ger staten ersättning till regionerna för att möjliggöra en akademisk lärandemiljö för läkarstudenter. Medlen fördelas mellan ersättning för grundutbildningsuppdraget (GU-ALF) och forskningsstödande verksamhet (Bas-ALF). Tilldelning styrs av utbildningsuppdrag samt forskningsproduktion, den senare fördelas med utgångspunkt i prestation i Norra Sjukvårdsregionen. Inför 2023 tilldelades Region Jämtland Härjedalen närmare 2,4 mkr i Bas-ALF samt närmare 6 mkr GU-ALF.

Region Jämtland Härjedalen har även som enda region, bortsett från Region Västerbotten i Norra Sjukvårdsregionen, två ALF-finansierade forskartjänster. En av dessa tjänster har gått till en av regionens dietister som forskar på kostmönster hos barn och mammor i en födelsekohort, och den andra till en av regionens läkare på medicinkliniken som forskar på akutbehandling av stroke. En medarbetare har också blivit antagen som forskar-AT (centralt finansierad ALF-tjänst), och som forskar på behandling av tränings- och blandinkontinens.

Kliniska Studier Sverige (KSS) är ett nationellt samarbete mellan Sveriges sex sjukvårdsregioner som stöds av Vetenskapsrådet. Forum Norr täcker de fyra norrlandsregionerna. Region Jämtland Härjedalen är en del av Forum Norr genom KFC, och har till uppgift att underlätta och verka för klinisk forskning i Norra Sjukvårdsregionen. Arbetet med Forum Norr styrs av de fyra FoU-direktörerna i Norra sjukvårdsregionen. Norrlands Universitet Sjukvårds Styrelse (NUSS) beslutade att permanenta Forum Norr som gemensam satsning från 2022.

HTA Norr (Health Technology Assessment) är ett samarbete mellan Region Jämtland Härjedalen, Region Norrbotten, Region Västernorrland och Region Västerbotten. Uppdraget är att främja en evidensbaserad hälso- och sjukvård av hög kvalitet. HTA är en utvärdering av metoder och tekniker i hälso- och sjukvården och innebär en systematisk kartläggning och granskning av den vetenskapliga litteraturen. Det omfattar utvärdering av nytta och risk för patienter samt etisk och hälsoekonomisk analys. Alla hälso- och sjukvårdsverksamheter

som har behov av att genomlysas en klinisk frågeställning kan ställa en fråga. Verksamheten ska själva bidra i utredningen, främst med personalresurser. Därför ska ett resursintyg underskrivet av verksamhetschef bifogas ansökan.

HTA Norr tar emot alla förfrågningar som kommer från verksamheterna. Prioritet ges i första hand för egna NPO-områden (levnadsvanor samt endokrina sjukdomar). När en HTA rapport är godkänd och regionen fattat beslut om implementering eller avyttring av en behandling kan kunskapsstyrning vara behjälplig vid implementering eller avyttring av metod.

Visare Norr (Vårdforskning i samverkan regionalt i norr) är ett forskningsanslag som lysas ut 1 gång per år av Norra sjukvårdsregionen. Syftet med anslaget (2,25 miljoner kronor för 2023) är att stimulera till forskning i samverkan mellan anställda i Norra sjukvårdsregionen, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet och Mittuniversitetet. Forskningsprojekt med klinisk- och annan verksamhetsanknuten inriktning prioriteras.

Organisering av verksamhetsförlagda studier (VFU)

Utbildningsplanerna för sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeprogrammen innehåller krav på verksamhetsförlagd utbildning (VFU) Den verksamhetsförlagda utbildningen ska vara av god kvalitet och utbildningarna ska i sin helhet tillgodose samhällets krav på välutbildad arbetskraft. Region Jämtland Härjedalen erbjuder VFU till bland annat sjukssköterskestudenter, psykologstudenter, socionomstudenter samt arbetsterapeut- och fysioterapefistudenter.

I arbetet med att öka antalet VFU-platser, främst mot sjuksköterskestudenter inom region Jämtland Härjedalen, har flera åtgärder genomförts samt initierats de senaste åren. Handledarutbildning i form av en uppdragsutbildning har genomförts, införandet av peer-learning handledningsmetodik har initierats i pilotverksamheter, VFU-perioder där studenten växlar mellan regional och kommunal verksamhet har testats samt att regionövergripande samordningsmöten med ansvariga chefer genomförts inför varje VFU-period.

Utmaningar och förslag till lösningar

I nuvarande regionplan och i regionstyrelsens verksamhetsplan saknas övergripande mål för forskningsverksamheten, och det skulle vara betydelsefullt att inför 2024 tydliggöra konkreta prioriteringar för området.

Forskning:

Region Jämtland Härjedalen behöver arbeta för att öka forskningen bland flera av regionens yrkesgrupper. Sjuksköterskor är en sådan grupp. Under 2023 har det bildats ett nätverk av sjuksköterskor som tidigare har arbetat i regionen, men som nu håller på med sina doktorandstudier. En ambition bör vara att tillsammans med Mittuniversitetet arbeta för att upprätta 2-3 förenade tjänster (33% kliniskt arbete, 33% forskning, 33% undervisning) för disputerade sjuksköterskor som vill dela sin tid mellan kliniskt arbete och universitetssysslor inom en 3-års period. En arbetsgrupp mellan regionen och Mittuniversitetet är igångsatt som arbetar konkret med detta. I tillägg behövs det 2-3 förenade tjänster för yrkeskategorierna psykologer, socionomer, arbetsterapeuter, fysioterapeuter, bioingenjörer, etc. inom en 3-års period.

Satsningar på förenade tjänster för fler yrkesgrupper än läkare, är ett viktigt steg i att göra regionen till en attraktiv arbetsgivare, där det ges möjligheter att kombinera kliniskt arbete med forskning och undervisning. En stark akademisk miljö är viktig i implementeringen av nationell Kunskapsstyrning och en viktig komponent för regionens nuvarande och kommande kompetensförsörjning.

Det är flera disputerade i regionen som inte bedriver någon forskningsaktivitet. Det är inte ovanligt att det uppstår ett vakuum efter att man är klar med sina studier, och att det är svårt att komma i gång med ytterligare forskning på egen hand. Från 2024 kommer det att upprättas en mentorordning för nydisputerade. Syftet är att bidra till att de kommer vidare i sin forskningskarriär. Mentorer från in- och utland är tillfrågade, och kommer att bidra med sin kompetens. Målet är att minst 5 nydisputerade ska få en mentor under 2024.

Region Jämtland Härjedalen behöver stimulera flera att komma i gång med forskning för att ha en större och bredare forskningsbas att stå på. Under senare år har forskningsproduktionen (dvs. antalet publicerade vetenskapliga artiklar i peer review-tidskrift) legat ganska stabilt på ca 70 vetenskapliga artiklar per år. Vi behöver öka forskningsvolymen, och en åtgärd är att under våren 2024 arrangera skrivarseminarier för att stödja forskare i att skriva kvalitetsmässiga goda ansökningar som kan konkurrera om interna och externa forskningsmedel. Satsningen görs tillsammans med Avdelningen för forskningsstöd (FUS) på Mittuniversitetet.

Andelen kliniska studier och läkemedelsstudier är relativt låga. Under hösten 2023 kommer samtal att inledas med Läkemedelsenheten samt divisionschefer inom Hälso- och sjukvården om hur regionen kan öka antalet läkemedelsstudier och vilka förutsättningar som måste finnas.

Utbildning:

Läkarutbildningen står inför stora förändringar de närmaste åren. Utbildningen görs en termin längre och går från 5,5 till 6 år, där den nya tolfte terminen främst är klinisk och kommer förläggas till regionerna. Vidare ökar Umeå universitet volymen av nya studenter. För regionen innebär förändringarna att antal läkarstudenter kommer öka från dagens 60 till ca 105. För att fullgöra utbildningsuppdraget innebär detta att regionen kommer behöva:

- Bygga ut föreläsningssalar och skrivrum (arbetsrum)
- Bygga ut möjligheterna för träna kliniska moment i simuleringsmiljö
- Etablera kliniska utbildningsmottagningar (KUM) i primärvården (eventuellt kommer kliniska utbildningsmottagningar även krävas i slutenvården). Från hösten 2023 kommer en KUM att vara i drift i primärvården i Krokombefintliga lokaler. KUM på flera ställen inom primärvården kräver investeringar i lokaler, samt driftsutgifter.

Regionen har idag inte budgeterat för att finansiera dessa förändringar. Vidare innebär en generell lokalbrist i primärvården och på sjukhuset utmaningar när fler utbildningslokaler behövs för läkarutbildningen.

För att lyckas med att utöka antalet VFU-platser med bibehållen kvalitet har det bland annat planerats och delvis genomförts följande:

- Regionen anställer en *klinisk lektor i omvårdnad* med förenad anställning till Mittuniversitetet. Lektorn ges i uppdrag att regionövergripande stödja verksamheterna i pedagogiska frågor kopplat till studentmottagande. Det inbegriper införandet av simuleringsövningar, införande av delade VFU-perioder samt utarbeta VFU-placeringar där lärandemålen uppfylls utan konkret avdelningsarbete. Organisatoriskt placeras lektorn under FoU-enheten.
- Regionen anställer fyra *adjungerade kliniska adjunkter (AKA)*. Detta föreslås vara en delad befattning mellan region och lärosäte för att jobba med VFU-frågor. Tjänsterna blir vardera 20% (50:50 finansiering mellan regionen och Mittuniversitetet). Organisatoriskt placeras tjänsterna direkt under divisionscheferna med en AKA för Divisionen medicin, en för Division kirurgi samt två för Divisionen God och Nära vård (där en får primärvården som huvuduppdrag).

I juli 2023 hade vi anställd 3 AKA.

- Regionen anställer en VFU-strateg på 50% som ska driva VFU-frågor på nationell, regional samt lokal nivå. Uppdraget innebär att i nära samarbete med de tre universiteterna i Norra sjukvårdsregionens utveckla VFU-mottagande av sjuksköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter, biomedicinska analytiker, socionomer, psykologer samt läkare (för vilka regionen har tecknat VFU-avtal). Organisatoriskt placeras tjänsten under FoU-enheten och ska verka regionövergripande.

Under våren 2023 hade Region Jämtland Härjedalen anställd en VFU-strateg.

Det finns tre författningsreglerade utbildningstjänster för läkare; AT-, BT- och ST-läkare. Samtliga tre tjänster kräver stora utbildningsinsatser med lärandemål fastställda av Socialstyrelsen.

Regionens regionövergripande studierektorer mot AT- BT- och ST-läkare svarar för regionövergripande utbildningsinsatser samt tillser att regionens AT- ST och BT- utbildningar uppfyller Socialstyrelsens krav på de författningsreglerade tjänsterna för läkare. Utöver de utbildningsinsatser som genomförs av regionövergripande studierektorer genomförs huvudsaklig klinisk utbildning och handledning, kompetensbedömning samt värdering och godkännande av uppfyllda kompetensmål av AT- ST- och BT på den/de kliniker de genomför sin kliniska tjänstgöring. Detta är till stor del utbildning i kliniska moment samt klinisk färdighet. För att uppnå lärandemålen måste AT-, BT- och ST-läkaren genomgå klinisk utbildning på ett flertal av regionens verksamheter.

AT-läkare rekryteras centralt och antalet AT-läkare som rekryteras årligen fastställs centralt. Det finns ingen central övergripande styrning eller vägledning i rekryteringen av BT- och/eller ST-läkare. BT- och ST-läkare rekryteras av enskild klinik, utan dialog med övriga kliniker.

Att rekryteringen av AT-, BT och ST inte samordnas kan i) skapa undanträngningseffekter där enskilda läkare inte erbjuds klinisk utbildning inom skälig tid och adekvat kvalitet. Det finns helt enkelt inte utrymme i den kliniska verksamheten för att erbjuda läkare från andra kliniker erforderlig utbildning, ii) regionens samlade rekrytering av läkare inte går i linje med regionens nuvarande och kommande behov av läkare.

Regionen har i dagsläget ingen övergripande strategi för rekrytering och utbildning av läkare under fattningsreglerade utbildningstjänster. Inte heller har regionen kunskap och kännedom om regionens utbildningskapacitet för AT-, BT- samt ST-läkare där hänsyn tas till undervisningsuppgiften kopplade mot läkarstudenter samt kompletterande utbildning för läkare (KUL).

Under hösten 2023 påbörjas en utredning om hur regionen på kort och lång sikt ska hantera rekrytering av AT- BT och ST-läkare.

Sammanfattningsvis; Region Jämtland Härjedalen är en av Sveriges framgångsrikaste regioner sett ur forskningsaktivitet och akademisk kompetens (per capita). Trots det vilar vår akademiska produktion tungt på ett fåtal aktiva forskare/forskningsgrupper. För att bibehålla och utveckla regionens akademiska miljö måste arbetet med att skapa goda förutsättningar för våra medarbetare att forska och framför allt stärka incitamenteten för våra disputerade medarbetare att fortsätta en akademisk karriär efter disputation.

Forskningen bidrar till kvalitet i behandlingsutbudet, en patientsäker vård, medarbetare möjlighet till vidareutbildning samt är en förutsättning för fortsatt drift av läkarutbildning.